

Nader onderzoek
huismussen, boerenzwaluw,
kerkuilen, marterachtigen, egels
en vleermuizen
ter plaatse van:

**Erfgenenamenweg 16
te Wijthmen**

projectnummer

192454

TITELBLAD

RAPPORT

Type onderzoek	Nader onderzoek huismussen, boerenzwaluw, kerkuilen, marterachtigen, egels en vleermuizen
Locatie onderzoek	Erfgenamenweg 16 te Wijkthmen
Projectnummer	192454
Versie rapportage	1.0
Auteur	M. Vos
Controle en vrijgave	R.J.W. Huls
Paraaf vrijgave	
Datum	15 december 2020
OPDRACHTGEVER	
Naam	Witpaard B.V.
Contactpersoon	Dhr. R. Beens
Adres	Dorpsweg 103, 8271 BL IJsselmuiden

UITGEVOERD DOOR

info@ecoreest.nl
www.ecoreest.nl

Kantoor Zuidwolde
 Industrieweg 20
 7921 JP Zuidwolde
 Tel: 0528 373 982

Kantoor Appingedam
 Opwierderweg 160
 9902 RH Appingedam
 Tel: 0596 633 355

Kantoor Almere
 Transistorstraat 91-34
 1322 CL Almere
 036 82 00 397

Eco Reest Holding BV is gecertificeerd volgens "NEN-EN-ISO 9001:2015", voor het geven van milieukundig advies in relatie tot ruimtelijke ontwikkelingen en gebouwen met inbegrip van de uitvoering van gerelateerde onderzoeksactiviteiten op het gebied van bodemonderzoek en -sanering, ecologie, asbestinventarisaties, sloopbegeleiding, bouwkundige opnames en energieprestatie advies.

Eco Reest BV is lid van het Netwerk Groene Bureaus (NGB). Als aangesloten adviesbureau zorgen we samen met de andere leden voor een betere borging van kwaliteit in de uitvoering van ecologisch onderzoek.

Dit onderzoek en advies is tot stand gekomen onafhankelijk van de belangen van de opdrachtgever en derden.

Eco Reest BV is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus en is gemachtigd gebruik te maken van de ontheffingen en correspondentie met bevoegde gezagen van het Netwerk Groene Bureaus met betrekking tot Wet natuurbescherming.

DISCLAIMER

Dit rapport is het resultaat van een nader onderzoek boerenzwaluw, egel, huismus, kerkuil, marterachtigen en vleermuis dat is uitgevoerd ter plaatse van Erfgenamenweg 16 te Wijkthmen, in opdracht van Witpaard B.V.. Ten behoeve van de juiste interpretatie van dit rapport is het noodzakelijk te beschikken over de gehele rapportage, inclusief bijlagen.

Het rapport is ongeschikt voor toepassing in een juridische context indien de paginanummering van het rapport onjuist of onvolledig is, de bijlagen genoemd in de inhoudsopgave (deels) ontbreken en het projectnummer in het rapport en op de bijlage niet overeenkomt.

© 2020 Eco Reest BV.

Gebruik en overname van gegevens alleen toegestaan met volledige bronvermelding.

Wijze van citeren: Eco Reest 2020 Wijkthmen_192454_Erfgenamenweg 16_NO

We stellen dit rapport alleen ter beschikking aan derden in geval van schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

INHOUD

1.	INLEIDING.....	4
1.1	Aanleiding en doelstelling	4
1.2	Kwaliteitsborging	4
1.3	Leeswijzer	5
2.	PLANGEBIED EN VOorgenomen WERKZAAMHEDEN	6
2.1	Beschrijving plangebied.....	6
2.2	Voorgenomen werkzaamheden en planning	10
3.	ONDERZOEKSOPZET	11
3.1	Huismussen	11
3.2	Boerenwaluw.....	11
3.3	Kerkuil	12
3.4	Omgevingsscan Spreeuw	12
3.5	Marterachtigen	12
3.6	Egel	14
3.7	Vleermuizen	14
4.	RESULTATEN	16
4.1	Huismus	16
4.2	Boerenwaluw.....	17
4.3	Kerkuil	19
4.4	Spreeuw	19
4.5	Marterachtigen	20
4.6	Egel	20
4.7	Vleermuis	21
4.7.1	Verblijfplaatsen	21
4.7.2	Voerageergebied.....	23
4.7.3	Vliegroutes.....	23
5.	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	24
5.1	Functie van het plangebied en effecten.....	24
5.1.1	Vleermuizen.....	24
5.1.2	Jaarrond beschermde vogelnesten	24
5.1.3	Niet jaarrond beschermde vogelnesten	25
5.1.4	Grondgebonden zoogdieren.....	25
5.2	Vervolgstappen	25
5.2.1	Ontheffing.....	25
5.2.2	Mitigerende en compenserende maatregelen.....	25
5.2.3	Advies	26
5.2.4	Zorgplicht.....	27
5.3	Verantwoording	27
	LITERATUURLIJST.....	28
BIJLAGEN		
1	Nadere informatie wetgeving	

1. INLEIDING

In opdracht van Witpaard B.V. is door Eco Reest BV een nader onderzoek uitgevoerd naar huismussen, boerenzwaluwen, kerkuilen, marterachtigen, egels en vleermuizen ter plaatse van Erfgenamenweg 16 te Wijthmen.

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de aanleiding en de doelstelling van het onderzoek, en de wijze van kwaliteitsborging.

1.1 Aanleiding en doelstelling

Vanwege het beoogde project is een quickscan uitgevoerd door Eco Reest ter plaatse van de Erfgenamenweg 16 te Wijthmen (rapportnummer 180845, d.d. 10 oktober 2019). Hieruit is naar voren gekomen dat de locatie geschikt is voor jaarrond beschermde nestplaatsen van boerenzwaluwen, huismussen en kerkuilen en verblijfplaatsen van marterachtigen, egels en vleermuizen. Om vast te stellen of uit te sluiten dat zich jaarrond beschermde nesten of verblijfplaatsen van één of meerdere soorten op de locatie bevinden is nader onderzoek uitgevoerd. Tevens is bepaald of de locatie leefgebied vormt voor een van de genoemde soorten.

Doel van het nader onderzoek is tweeledig:

- Er wordt vastgesteld of en hoe panden binnen het onderzoeksgebied worden gebruikt door boerenzwaluwen, huismussen, kerkuilen, marterachtigen, egels en vleermuizen. Bij aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen wordt tevens de functie (kraam- zomer- of paarverblijfplaats) van de verblijfplaatsen bepaald. Daarnaast wordt vastgesteld of er essentiële vliegroutes en / of essentiële foerageergebieden voor vleermuizen aanwezig zijn.
- Er wordt bepaald of er sprake is van een overtreding van de Wet natuurbescherming als gevolg van de voorgenomen werkzaamheden.

1.2 Kwaliteitsborging

Eco Reest BV streeft naar een zo hoog mogelijk kwaliteit van onderzoek te leveren:

Eco Reest Holding BV is gecertificeerd volgens "NEN-EN-ISO 9001:2015", voor het geven van milieukundig advies in relatie tot ruimtelijke ontwikkelingen en gebouwen met inbegrip van de uitvoering van gerelateerde onderzoeksactiviteiten op het gebied van bodemonderzoek en -sanering, ecologie, asbestinventarisaties, sloopbegeleiding, bouwkundige opnames en energieprestatie advies.

Eco Reest BV is lid van het Netwerk Groene Bureaus (NGB). Als aangesloten adviesbureau zorgen we samen met de andere leden voor een betere borging van kwaliteit in de uitvoering van ecologisch onderzoek.

Naast kwaliteit is onafhankelijkheid van groot belang om onze opdrachtgever van dienst te zijn met het beste advies voor zijn vraagstuk.

Wij merken dan ook op dat er geen functionele relatie bestaat tussen opdrachtgever en Eco Reest, hetgeen betekent dat het advies van Eco Reest onafhankelijk is van de belangen van de opdrachtgever en derden.

Conform de eisen uit onze ethische code houdt Eco Reest alle gegevens geheim, waarvan wij kennisnemen als gevolg van de uitvoering van de werkzaamheden, behoudens in geval van wettelijke verplichtingen.

In het titelblad is de kwaliteitscontrole van deze rapportage weergegeven.

Het Netwerk Groene Bureaus beschikt over ontheffingen voor handelingen die nodig zijn ten behoeve van het inventariseren van beschermde soorten. Deze zijn afgegeven door de verschillende bevoegde gezagen (de provincies en het Ministerie van LNV). Eco Reest BV is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus en is gemachtigd gebruik te maken van deze ontheffingen.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt het plangebied besproken. Hoofdstuk 3 bevat een onderzoeksopzet. Hoofdstuk 4 beschrijft de resultaten van het uitgevoerde onderzoek. Besloten wordt met hoofdstuk 5; de conclusies en advies voor eventueel benodigde vervolgstappen voor het project.

2. PLANGEBIED EN VOORGENOMEN WERKZAAMHEDEN

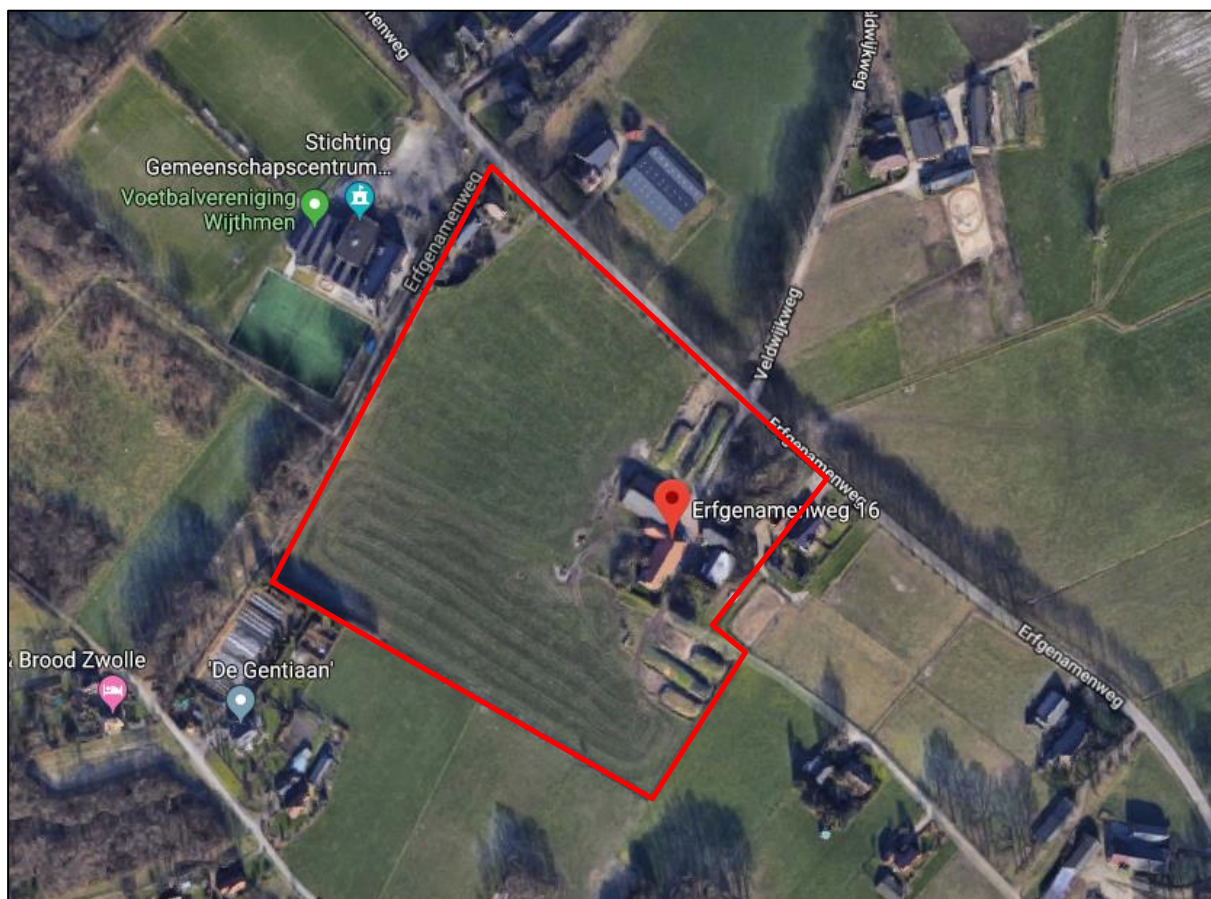
In dit hoofdstuk zijn het plangebied en de voorgenomen werkzaamheden binnen het plangebied beschreven.

2.1 Beschrijving plangebied

Het plangebied (tevens onderzoekslocatie) is gelegen buiten de bebouwde kom ten noordwesten van Wijthmen. Het bestaat uit een woning met aanpandige schuur (deel), diverse losstaande schuren, een hooischuur, omliggende weilanden, een opslagplaats voor kuilgras en rondom de woning een siertuin met bomen en bosschages. De oppervlakte van het gehele plangebied is 4,4 hectare.

In de nabije omgeving is veel groen aanwezig, bestaande uit bossen en bosschages, heggen en tuinen. Er zijn geen watervoerende elementen binnen het plangebied aanwezig.

In onderstaande figuur 2.1 is het plangebied aangegeven.

Figuur 2.1 Plangebied (rood omlijnd; bron achtergrondkaart: Google maps).

In figuren 2.2 tot en met 2.7 zijn overzichtsfoto's opgenomen van het plangebied.

Figuur 2.2 Aangezicht woning van de boerderij met weiland.

Figuur 2.3 Noordwestelijk aangezicht deel, koeienstal en erf.

Figuur 2.4 Zuidoostelijk aanzicht dak woning en deel met gedeelte tuin.

Figuur 2.5 Zuidwestelijke aanblik op koeienstal en deel.

Figuur 2.6 Aanzicht op hooimijt en koeienstal.

Figuur 2.7 Weiland in zuidoostelijke richting met zicht op koeienschuur.

2.2 Voorgenomen werkzaamheden en planning

De opdrachtgever is voornemens om circa honderd gasloze woningen te ontwikkelen op het plangebied (zie figuur 2.8). Ten behoeve van het plan wordt de aanwezige boerderij inclusief stallen gesloopt en het aanwezige groen verwijderd. Direct aan de overzijde van de Erfgenamenweg worden de boerderij en opstallen nieuw gebouwd. De start van de werkzaamheden is nog niet bekend.

Figuur 2.8 Ontwerpschets herontwikkeling plangebied (bron: Witpaard B.V.).

3. ONDERZOEKSOPZET

In dit hoofdstuk zijn de methoden van het veldonderzoek per onderzochte soort(groep) beschreven.

3.1 Huismussen

Het onderzoek naar huismussen is uitgevoerd overeenkomstig de eisen uit de Soortinventarisatieprotocollen van het Netwerk Groene Bureaus (versie 2017). Deze schrijft voor dat er twee veldbezoeken moeten plaatsvinden in de periode van 1 april tot 20 juni. Deze veldbezoeken moeten tussen 1 à 2 uur na zonsopkomst of 1 à 2 uur voor zonsondergang worden uitgevoerd bij droog weer.

Het doel van het nader onderzoek naar huismussen is het vaststellen of uitsluiten van jaarrond beschermde nestplaatsen van deze soort binnen het onderzoeksgebied. In geval er sprake is van nestelende huismussen in het onderzoeksgebied, is tevens vastgesteld om hoeveel nestplaatsen het gaat.

Tijdens het onderzoek is gebruik gemaakt van een verrekijker om het exacte gedrag en de nestlocaties in detail te kunnen bepalen. Nestlocaties zijn vastgesteld op basis van nest indicerende waarnemingen, zoals zingende mannetjes, bezoeken aan potentiële nestplaatsen, transport van nestmateriaal en transport van voedsel voor de jongen.

Het onderzoek naar huismussen heeft op de volgende data plaatsgevonden:

Tabel 3.1 Uitgevoerde onderzoeksronden huismus

Bezoek	Datum (2020)	Weersomstandigheden	Aantal veldwerkers
1	20 april	Droog, helder, 4 Bft, 16-17 °C	1
2	14 mei	Droog, half bewolkt, - Bft, 12 °C	1

3.2 Boerenwaluw

Het doel van het nader onderzoek naar boerenwaluwen is het vaststellen of uitsluiten van jaarrond beschermde nestplaatsen van deze soort binnen het onderzoeksgebied. In geval er sprake is van nestelende boerenwaluwen in het onderzoeksgebied, is tevens vastgesteld om hoeveel nestplaatsen het gaat.

Het onderzoek naar boerenwaluwen is uitgevoerd middels twee veldbezoeken overdag (zie tabel 3.2) in de periode 15 mei tot 30 juni, conform de BMP richtlijnen van SOVON. Hierbij zijn bewoonde nesten geteld. Daarnaast zijn tijdens de twee veldbezoeken naar de huismus en vleermuisonderzoeken eveneens nestlocaties van de boerenwaluw vastgesteld. Echter vallen deze data buiten de periode van de voorgeschreven onderzoeksperiode. Het onderzoek naar boerenwaluwen heeft op de volgende data en bij de onderstaande weersomstandigheden plaatsgevonden:

Tabel 3.2 Uitgevoerde onderzoeksronden boerenwaluw

Bezoek	Datum (2020)	Weersomstandigheden	Aantal veldwerkers
3	9 juni	Droog, half bewolkt, 2 Bft, 15 °C	1
4	19 juni	Droog, half bewolkt, 1 Bft, 16 °C	1

3.3 Kerkuil

Het onderzoek is uitgevoerd conform de eisen uit de Soortenstandaard kerkuil, maart 2014. Kerkuilonderzoek moet met drie gerichte veldbezoeken tussen februari en half oktober uitgevoerd worden, bij voorkeur in de avond of nacht. Tijdens het onderzoek is gelet op nest indicerende waarnemingen zoals roepende oudervogels, balts, prooiaanvoer en net uitgevlogen jongen.

Het veldonderzoek naar kerkuilen heeft plaatsgevonden in de avonduren middels drie veldbezoeken en overdag middels twee sporenonderzoeken op de volgende data:

Tabel 3.3 Uitgevoerde onderzoeksronden kerkuil

Bezoek	Datum (2020)	Weersomstandigheden	Aantal veldwerkers
1	20 april	Droog, helder, 4 Bft, 16-17 °C	1
2	14 mei	Droog, half bewolkt, - Bft, 12 °C	1
3	9 juni	Droog, bewolkt, 1 Bft, 15 °C	2
4	14 september	Droog, onbewolkt, 1 Bft, 11 °C	2
5	30 september	Droog, licht bewolkt, 2 Bft, 15 °C	2

3.4 Omgevingsscan Spreeuw

In provincie Overijssel is onder andere de spreeuw opgenomen op de Lijst Vogelsoorten met jaarrond beschermd functioneel leefgebied. Het gaat om soorten die vaak terugkeren naar de plek waar zij het jaar ervoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan. Deze soorten beschikken echter wel over voldoende flexibiliteit om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. Ze zijn op deze lijst geplaatst vanwege bijvoorbeeld de slechte staat van instandhouding waarin ze verkeren. Het zijn ook soorten die specifieke eisen stellen aan hun nestplaats en bijbehorend functioneel leefgebied, waardoor binnen de reikwijdte van de soort slechts beperkte alternatieve nestgelegenheden aanwezig zijn.

Voor deze soorten moet een omgevingsscan wordt uitgevoerd. Deze omgevingsscan moet duidelijkheid geven over de feitelijke ecologische omstandigheden van de betreffende vogelsoorten ter plaatse. Als uit de omgevingsscan blijkt dat er geen zwaarwegende feiten en/of ecologische omstandigheden voor de betreffende soort op die locatie aan de orde zijn, hebben deze nesten alleen bescherming in de periode van balts/nestbouw, broedperiode en verzorging vlieg vlugge jongen. Met andere woorden: in het broedseizoen zijn de nesten beschermd. Buiten het broedseizoen zijn de nesten/nestgebieden van deze vogelsoorten beschermd als er onvoldoende alternatieve nestmogelijkheden zijn.

De omgevingsscan heeft bestaan uit bronnenonderzoek naar het voorkomen van de spreeuw in de directe omgeving van het plangebied. Tevens is de omgeving van het plangebied beoordeeld op de geschiktheid als biotoop voor de spreeuw. Op grond van deze gegevens is een indruk verkregen van alternatieve broedplaatsen en geschikt leefgebied zodat een effectbeoordeling op de staat van instandhouding kan worden uitgevoerd.

3.5 Marterachtigen

De meest actieve periode van **marterachtigen** is van maart tot en met augustus. Binnen de actieve periode wordt een onderzoeksinspanning van minimaal zes weken vereist (conform de Handreiking Kleine Marters in relatie tot soortenbescherming, versie 11 oktober 2017). Wanneer meerdere soorten marterachtigen worden verwacht is een combinatie van inventarisatiemethoden gewenst (hermelijn en wezel worden namelijk zelden met een

cameraval vastgelegd omdat ze open ruimtes vermijden). In dit geval wordt gebruikt gemaakt van twee wildcamera's en twee marterboxen. Deze worden in figuur 3.1 aangeduid met nummers 1 tot en met 4.

Tabel 3.4. Uitgevoerde onderzoeksronden marterachtigen

Bezoek	Datum (2020)	Weersomstandigheden	Aantal veldwerkers
1	14 mei	Wildcamera's en marterboxen geplaatst	1
2	2 juni	Controle camera's	1
3	9 juni	Controle camera's	1
4	19 juni	Controle camera's	1
5	2 juli	Wildcamera's en marterboxen opgehaald	1

Figuur 3.1. Locaties geplaatste camera's en marterboxen.

3.6 Egel

Doel van het onderzoek naar egels is het vaststellen of uitsluiten van nestplaatsen of functioneel leefgebied binnen het plangebied. De paartijd van **egels** duurt van mei tot en met augustus. Binnen de actieve periode wordt een onderzoeksinspanning van minimaal zes weken vereist (conform Soortenbescherming in Overijssel, handreiking voor het aanvragen van een ontheffing, versie juli 2019). De egel kan met verschillende inventarisatiemethoden worden aangetoond. In dit geval wordt het onderzoek naar egels gecombineerd met dat van de marterachtigen (zie §3.5). Hierbij wordt gebruik gemaakt van cameravallen.

Tabel 3.5 Uitgevoerde onderzoeksronden egels

Bezoek	Datum (2020)	Weersomstandigheden	Aantal veldwerkers
1	14 mei	Wildcamera's en marterbox geplaatst	1
2	2 juni	Controle camera's	1
3	9 juni	Controle camera's	1
4	19 juni	Controle camera's	1
5	2 juli	Wildcamera's en marterbox opgehaald	1

3.7 Vleermuizen

Het onderzoek is uitgevoerd conform de destijds meest vigerende Vleermuisprotocol (versie 2017). Het vleermuisonderzoek heeft plaatsgevonden door middel van zes bezoeken. Hiervan zijn twee rondes uitgevoerd tijdens de kraamtijd van vleermuizen. Daarnaast zijn twee bezoeken uitgevoerd tijdens de paartijd van vleermuizen. Ook zijn twee onderzoeksrondes uitgevoerd om zwermdende gewone dwergvleermuizen in kaart te brengen. Een van de zwermrondes zal gecombineerd worden met een ronde uit de paartijd. Tegelijkertijd met het onderzoek naar verblijfplaatsen zijn ook de functie vliegroute en leefgebied onderzocht.

Met behulp van een batdetector (Petterson D240x) is de aanwezigheid van kraam-, zomer- of paarverblijfplaatsen van vleermuizen in de bebouwing in beeld gebracht. Gedurende de bezoeken is het plangebied twee uur lang onderzocht op verblijfplaatsen van gebouwbewonende vleermuizen. Vier onderzoeksronden hebben plaatsgevonden in de avonduren, na zonsondergang. Twee rondes zijn uitgevoerd vanaf twee uur voor zonsopkomst. Hierbij zijn geluids- en visuele waarnemingen genoteerd en ultrasone geluiden van vleermuizen opgenomen.

De onderzoeken in de kraamperiode zijn met meer veldwerkers uitgevoerd dan in de paarperiode, omdat hierbij extra is gelet op in- en uitvliegende dieren, terwijl bij het onderzoek naar paarverblijven de nadruk lag op geluidswaarnemingen (baltsgeluiden).

Analyse van opgenomen vleermuisgeluiden heeft, waar nodig, plaatsgevonden met behulp van het programma Wavesurfer of Batsound. Hierbij is met behulp van sonogrammen het in het veld opgenomen geluid op soort gedetermineerd.

Het onderzoek naar vleermuizen heeft op de volgende data plaatsgevonden:

Tabel 3.6. Uitgevoerde onderzoeksronden vleermuizen

Bezoek	Datum (2020)	Starttijd	Weersomstandigheden	Aantal veldwerkers	Typen verblijfplaatsen
1	9 juni	21:30	Droog, bewolkt, 1 Bft, 15 °C	2	Kraam- en zomerverblijfplaatsen
2	13 juli	3:15	Droog, helder, 1 Bft, 11 °C	2	Kraam- en zomerverblijfplaatsen
3	14 juli	22:00	Buien, bewolkt, 2 Bft, 14 °C	2	Laatvlieger
4	6 augustus	00:00	Droog, licht bewolkt, 1 Bft, 22 °C	1	Zwerm
5	14 september	05:00	Droog, onbewolkt, 1 Bft, 11 °C	1	Paarverblijfplaatsen
6	30 september	20:20	Droog, licht bewolkt, 2 Bft, 15 °C	1	Zwerm/Paarverblijfplaatsen

4. RESULTATEN

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van het veldonderzoek per onderzochte soort(groep) beschreven.

4.1 Huismus

Tijdens het veldonderzoek zijn zes nestplaatsen van huismussen waargenomen. Ter plaatse van de schuur ten noordoosten van de bebouwing zijn twee nestplaatsen van huismussen vastgesteld. Hierbij zijn zowel zingende mannetjes als bezoeken aan aanwezige nestplaatsen, waaronder met nestmateriaal, waargenomen. De nestlocaties bevinden zich tussen de houten balken en ijzeren constructiebalken van de schuur (zie figuur 4.1).

Ter plaatse van de woonboerderij zijn aan de zuidzijde onder de eerste rij dakpannen eveneens vier nestlocaties van de huismus vastgesteld.

Daarnaast heeft het opgaand groen binnen het plangebied een essentiële ecologische functie voor de lokale populatie huismussen in de vorm van schuilplekken en foerageerplekken. Ook worden losliggende voedselresten -dat gebruikt wordt voor de aanwezige koeien in de schuren en op het land- veel gebruikt als voedsel voor de huismus en de mesthopen eveneens gebruikt om te foerageren.

De waargenomen nestlocaties en schuil- en foerageerplekken zijn op kaart weergegeven in figuur 4.1. De waarnemingen zijn tevens opgesomd in tabel 4.1.

Tabel 4.1 Overzicht waarnemingen huismus

Bezoek	Adres	Nr.	Locatie nestplaatsen	Aantal
1	Erfgenamenweg	16	1 ^e rij dakpannen	2
			Tussen houten balk en ijzer	2
2	Erfgenamenweg	16	Onderste rij dakpannen	4
			Tussen houten balk en ijzer	2

Figuur 4.1. Waarnemingen nestlocaties huismus

4.2 Boerenwaluw

Tijdens het veldbezoek naar broedvogels met jaarrond beschermde nesten zijn in de stallen binnen het plangebied nesten van de boerenwaluw waargenomen op verschillende locaties op de houten constructiebalken van de schuren. De boerenwaluw is in de provincie Overijssel aangemerkt als vogelsoort met jaarrond beschermde nestplaatsen. Onderstaande figuur 4.2 geeft een overzicht van deze waarnemingen. In totaal zijn acht in gebruik zijnde nesten aanwezig van de boerenwaluw. Binnen de schuren bevinden zich meerdere nesten van boerenwaluwen, vermoedelijk betreft een deel hiervan oude nestplaatsen.

Figuur 4.2. Waarnemingen in gebruik zijnde nesten van de boerenwaluw.

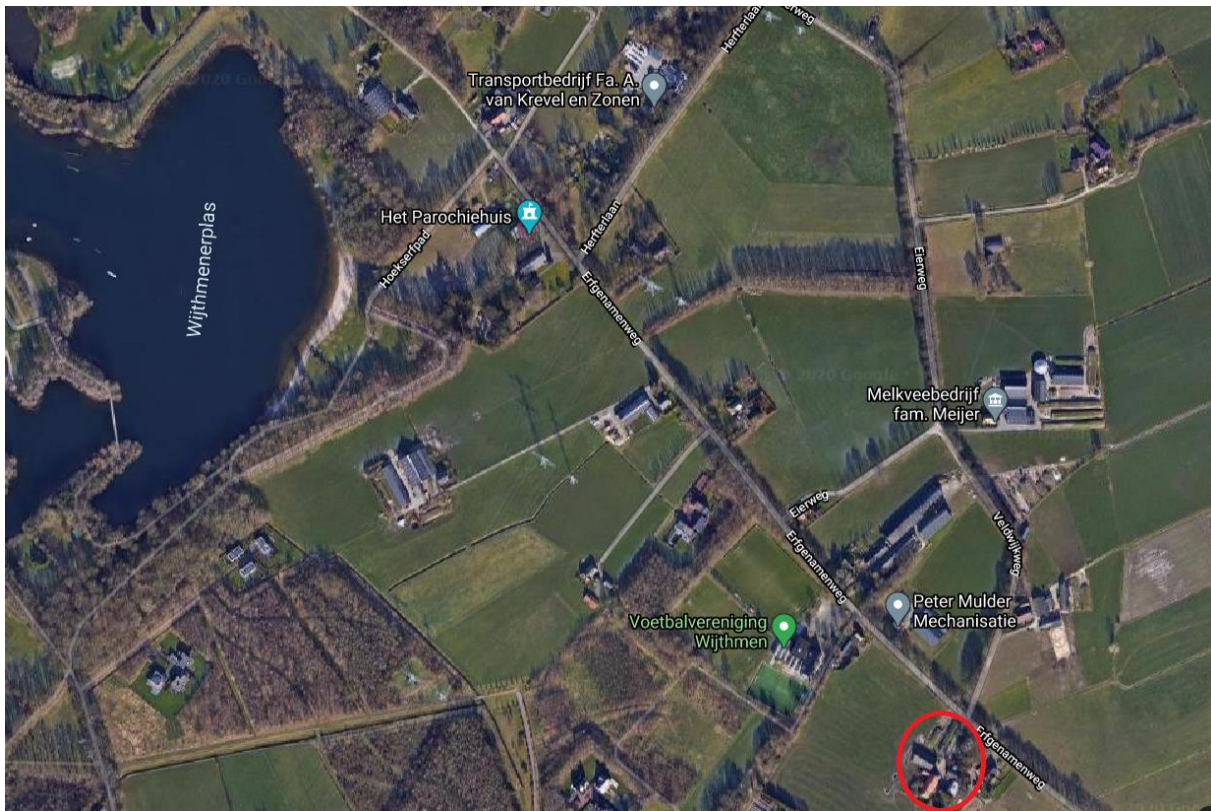
Figuur 4.3. Koppel boerenwaluw in het na bijzijn van de nestlocatie.

4.3 Kerkuil

Tijdens de twee sporenonderzoeken naar de aanwezigheid van de kerkuil zijn geen krijtsporen of braakballen aangetroffen. Tijdens de drie avondbezoeken is de kerkuil eveneens niet waargenomen. Bij deze onderzoeken zijn geen nest indicerende waarnemingen zoals roepende oudervogels, balts, prooiaanvoer en net uitgevlogen jongen waargenomen. Binnen het plangebied kan de aanwezigheid van vaste rust- of verblijfplaatsen van de kerkuil worden uitgesloten.

4.4 Spreeuw

Uit het bronnenonderzoek is naar voren gekomen dat binnen een straal van één kilometer van het plangebied de spreeuw twaalf keer is aangetoond. De omgeving van het plangebied bestaat uit meerdere weilanden met woonboerderijen. Daarnaast zijn langs de verbindingswegen meerdere bomenrijen en bosgebieden aanwezig. De omgeving heeft voldoende kwalitatief broedbiotoop voor de spreeuw om succesvol te broeden. Uit het NDFF is bekend dat er een grote populatie van circa 500 spreeuwen ten noorden van het Hoog Zuthpen aanwezig is op respectievelijk 2,5 kilometer afstand. Er is eveneens een kleinere populatie van circa veertig spreeuwen aanwezig ten noorden van het Wijthmenerplas op respectievelijk één kilometer afstand (zie figuur 4.4).

Figuur 4.4. Voldoende kwalitatief broedbiotoop in omgeving voor spreeuwen (bron: Google Maps).

Binnen het plangebied is één nestlocatie van de spreeuw tijdens het onderzoek naar huismussen waargenomen. De locatie van de nestplaats bevindt zich onder de hoekpan aan de zuidzijde van de woonboerderij (zie figuur 4.5).

Omdat de voorgenomen werkzaamheden geen negatief invloed hebben op een foerageergebied van de spreeuw en er in de omgeving voldoende soortgelijk broedbiotoop aanwezig is, zijn effecten op de lokale staat van instandhouding verwaarloosbaar.

Figuur 4.5. Waarnemingen spreeuw binnen het plangebied.

4.5 Marterachtigen

Tijdens het nader onderzoek naar de steenmarter zijn geen verblijfplaatsen van de steenmarter vastgesteld. Er zijn geen waarnemingen van de aanwezigheid van de steenmarter op beeld vastgelegd. Hoewel een volwassen steenmarter niets te vrezen heeft voor katten, kan de aanwezigheid van de meerdere katten mogelijk de oorzaak geweest zijn dat er geen waarnemingen zijn gedaan van de steenmarter en overige kleine marterachtigen binnen het plangebied. Vaste rust- of verblijfplaatsen van de marterachtigen worden niet verwacht binnen het plangebied.

4.6 Egel

Tijdens het onderzoek zijn op de beelden van de losse wildcamera's passerende egels waargenomen (zie figuur 4.6). De egel is op meerdere dagen meerdere keren waargenomen. Het plangebied maakt daarmee onderdeel uit van een foerageergebied voor de egel. Vaste rust- en verblijfplaatsen van de egel zijn in de zomerperiode niet uit te sluiten, vanwege de aanwezigheid van dichtbegroeide struiken. Daarnaast is het niet uit te sluiten dat de egel voor de winterperiode een winternest aanmaakt (meestal met droge bladeren) tegen de schuren of onder de aanwezige heggen.

Figuur 4.6. Passerende egel voorbij camera 3 (2 juni 2020, 00:53).

4.7 Vleermuis

4.7.1 Verblijfplaatsen

In de zomerperiode is op 13 juli 2020 één zomerverblijfplaats van twee gewone grootoorvleermuizen vastgesteld in de nok van de hooischuur. De locatie van de verblijfplaats bevindt zich tussen de liggers en golfplaat van het dak. Er zijn eveneens vier gewone grootoorvleermuizen aangetroffen in de nok van de hooischuur tijdens het onderzoek van 6 augustus 2020. Dit betreft dezelfde eerdere waargenomen zomerverblijfplaats van de gewone grootoorvleermuis.

Bij de onderzoeksrondes in de paarperiode, in augustus en september, zijn baltsende gewone dwergvleermuizen waargenomen nabij de woonboerderij en de hooischuur. De gewone dwergvleermuis stoot tijdens het vliegen sociale geluiden uit, en roept niet vanaf één plek. Hierdoor is het lastig de exacte locatie van de paarverblijfplaats aan te wijzen. Er wordt gezien de waarnemingen uitgegaan van een paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis ter plaatse van de zuidwestzijde van de woonboerderij. De baltsende twee gewone dwergvleermuizen ter plaatse van de hooischuur gebruiken vermoedelijk de reeds eerdere waargenomen zomerverblijfplaats van de grootoorvleermuizen eveneens als paarverblijfplaats.

Voor de winterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis zijn moeilijk aan te tonen. Er mag zekerheidshalve vanuit gegaan worden dat een plek die als zomerverblijfplaats van een mannetje in gebruik is, tevens ook als winterverblijf wordt gebruikt. Plekken met een paarverblijfplaats of een kraamkolonie kunnen ook als winterverblijf gebruikt worden.

In de woonboerderij binnen het plangebied kunnen winterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis niet worden uitgesloten, omdat verblijfplaatsen aanwezig zijn. Gezien het lage aantal dieren dat is waargenomen zal het niet om een massa winterverblijf gaan, maar om een verblijfplaats van één of enkele dieren. De hooischuur biedt vermoedelijk geen geschikte winterverblijfplaats voor de aanwezige vleermuizen, aangezien dit een open schuur betreft met een golfplaten dakplaat. In de koude winterperiode zou deze locatie mogelijk te koud zijn.

In figuur 4.7 zijn de locaties van de waargenomen vleermuizen in kaart weergegeven. Tevens zijn de waarnemingen in tabel 4.2 opgesomd.

Tabel 4.2 Veldbezoeken en waarnemingen vleermuizen

Bezoek	Locatie	Vleermuissoort	Aantal	Functie verblijfplaats	Invliegopening
1	Geen relevante waarnemingen binnen plangebied	-	-	-	-
2	Hooischuur	Gewone grootoorvleermuis	2	Zomerverblijf	Nok hooischuur, tussen liggers en golfplaat
3	Geen relevante waarnemingen binnen plangebied	-	-	-	-
4	Erfgenenweg 16	Gewone dwergvleermuis	1	Paarverblijf	Bij woning
	Hooischuur	Gewone grootoorvleermuis	4	Zomerverblijf	Nok hooischuur, tussen liggers en golfplaat
5	Hooischuur	Gewone dwergvleermuis	2	Paarterritorium	Voor hooischuur
6	Koeienstal	Gewone dwergvleermuis	3	Foerageergebied	In de schuur
	Hooischuur	Gewone dwergvleermuis	1	Paarterritorium	Voor hooischuur

verblijfplaatsen
 🦇 gewone dwergvleermuis paarverblijf
 🦇 gewone dwergvleermuis zomerverblijf
 ● gewone grootoorvleermuis zomerverblijfplaats
foerageergebied
 🟩 foerageergebied
paarterritoria
 🟨 gewone dwergvleermuis paarterritorium

Figuur 4.7. Waarnemingen vleermuizen.

Figuur 4.8. Hangende gewone grootoorvleermuizen (6 augustus 2020).

4.7.2 Foerageergebied

De grote koeienstal ten noordoosten van de bebouwing wordt gebruikt om te foerageren door de gewone dwergvleermuis. Het gaat om circa drie exemplaren. De schuur op zichzelf is geen onderdeel van een essentieel foerageergebied, aangezien er in de omgeving voldoende bomenrijen aanwezig zijn die eveneens als foerageergebied kunnen worden gebruikt. Echter kan er door de voorgenomen ontwikkeling van de huidige situatie naar circa honderd gasloze woningen een negatief effect plaatsvinden op het leefgebied voor de aangetroffen vleermuizen. Het mest afkomstig van de koeien trekt voornamelijk veel insecten aan en in de huidige situatie zijn er daardoor veel insecten lokaal aanwezig. Bij de voorgenomen werkzaamheden neemt het lokale aanbod van insecten af, waardoor er minder voedselgelegenheid beschikbaar is voor de aanwezige vleermuizen. Het is daarom van belang dat er na de ontwikkeling van de nieuwbouwwoningen eveneens een diversiteit aan opgaand groen wordt teruggeplaatst, die ervoor zorgen dat er voldoende insecten worden aangetrokken. Daarnaast –indien mogelijk- biedt aanwezigheid van oppervlaktewater eveneens een positief effect op biodiversiteit binnen het plangebied.

4.7.3 Vliegroutes

Binnen het plangebied zijn geen essentiële vliegroutes aangetroffen. In de nabije omgeving zijn alternatieve lijnvormige elementen aanwezig in de vorm van bomenrijen over de lengte van de Erfgenamenweg. Overvliegende dieren zijn eveneens in lage aantallen waargenomen. Na de herontwikkeling van het plangebied zijn er vliegroutes in de vorm van gebouwen en bomen voorhanden.

5. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In dit hoofdstuk zijn de conclusies en aanbevelingen weergegeven die uit de resultaten van de veldbezoeken voortvloeien, per soort(groep).

5.1 Functie van het plangebied en effecten

5.1.1 Vleermuizen

Uit de resultaten van het vleermuisonderzoek komt het volgende naar voren:

Tabel 5.1 Resultaten vleermuisonderzoek

Soort	kraamverblijf	zomerverblijf	paarverblijf	winterverblijf	overtreding Wnb
Gewone dwergvleermuis	-	-	2	Mogelijk	Ja, bij voorgenomen sloopwerkzaamheden
Gewone grootvleermuis	-	1	-	Nee	Ja, bij voorgenomen sloopwerkzaamheden

Foerageergebied

Bij de voorgenomen sloop van de woonboerderij inclusief stallen en herontwikkeling naar circa honderd gasloze woningen kan een negatief effect plaatsvinden op het leefgebied voor de aangetroffen vleermuizen. Het mest afkomstig van de koeien trekt voornamelijk veel insecten aan en in de huidige situatie zijn er daardoor veel insecten lokaal aanwezig. Bij de voorgenomen werkzaamheden neemt het lokale aanbod van insecten af, waardoor er minder voedselgelegenheid beschikbaar is voor de aanwezige vleermuizen. Het is daarom van belang dat er na de ontwikkeling van de nieuwbouwwoningen eveneens een diversiteit aan opgaand groen wordt teruggeplaatst, die ervoor zorgen dat er voldoende insecten worden aangetrokken. Daarnaast –indien mogelijk– biedt aanwezigheid van oppervlaktewater eveneens een positief effect op biodiversiteit binnen het plangebied.

Vliegroute

Binnen het plangebied zijn doortrekkende vleermuizen waargenomen. Gezien de lage aantallen gaat het hier niet om essentiële vliegroutes. Bovendien zijn in de directe omgeving voldoende alternatieven aanwezig.

5.1.2 Jaarrond beschermde vogelnesten

Tabel 5.2 Resultaten jaarrond beschermde vogelnesten

Soort	nestplaats	aantasting	essentieel leefgebied	aantasting	overtreding Wnb
Boerenwaluw	8	Ja	Nee	Ja	Ja, bij voorgenomen sloopwerkzaamheden
Huismus	6	Ja	Ja	Ja	Ja, bij voorgenomen sloopwerkzaamheden en verwijderen opgaand groen
Kerkuil	Geen	n.v.t.	Nee	n.v.t.	Nee

5.1.3 Niet jaarrond beschermde vogelnesten

Tabel 5.3 Resultaten niet jaarrond beschermde vogelnesten

Soort	nestplaats	aantasting	essentieel leefgebied	aantasting	overtreding Wnb
Spreeuw	1	Ja	Nee	Nee	Nee

5.1.4 Grondgebonden zoogdieren

Tabel 5.4 Resultaten niet jaarrond beschermde vogelnesten

Soort	nestplaats	aantasting	essentieel leefgebied	aantasting	overtreding Wnb
Egel	Mogelijk	Ja	Ja	Ja	Ja
Steenmarter	Geen	n.v.t.	Nee	Ja	Nee

5.2 Vervolgstappen

5.2.1 Ontheffing

Bij de voorgenomen werkzaamheden wordt een overtreding verwacht op de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming. Voor het wegnemen of verstoren van een functionele verblijfplaats van de egel, gewone dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis en nestplaatsen van boerenzwaluw en huismus en overige broedvogels tijdens het broedseizoen, is wettelijk gezien een ontheffing van de Wet natuurbescherming noodzakelijk.

Gedeputeerde Staten kan onder Artikel 3.3 lid 4 en Artikel 3.8 lid 5 een ontheffing verlenen “in het belang van de volksgezondheid, openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten”, in het geval er geen andere bevredigende oplossing is én de maatregelen niet leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort (art. 3.3) of er geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan (art. 3.8).

Om een ontheffing te verkrijgen moet bij de aanvraag een activiteitenplan meegestuurd worden, waarin wordt beschreven hoe elke verblijfplaats die komt vervallen gecompenseerd wordt en hoe bij de uitvoer van de werkzaamheden rekening wordt gehouden met de aanwezigheid van de beschermde soorten.

De officiële termijn voor het verkrijgen van een besluit van de provincie ten aanzien van de Wet natuurbescherming is 13 weken, met een mogelijkheid tot verlenging van 7 weken. Gezien de lange afhandeltijd en de tijd die nodig is als gewenningsperiode of voor een op kwetsbare periodes aangepaste planning, wordt geadviseerd dit ruim voor het uitvoeren van de werkzaamheden te doen.

5.2.2 Mitigerende en compenserende maatregelen

Voor vaste rust- en verblijfplaatsen van egels en vleermuizen geldt dat er alternatieve verblijfplaatsen moeten worden aangeboden als de huidige verblijfplaatsen worden aangetast. Ook voor nestplaatsen van boerenzwaluwen en huismussen geldt dat er alternatieve nestplaatsen moeten worden aangeboden als de huidige nestplaatsen worden aangetast. Deze alternatieve nest-

of verblijfplaatsen moeten tijdig voor de werkzaamheden worden aangeboden, omdat er rekening gehouden moet worden met een gewenningsperiode. Daarnaast geldt als maatregel dat het plangebied een natuurinclusieve planontwikkeling ondervindt, waarbij zowel de woningen als de omgeving natuurinclusief ontwikkeld worden. Hierin is het van belang om van nature voorkomende soorten terug te brengen in de omgeving.

De concrete uitwerking van de benodigde mitigerende en compenserende maatregelen vindt plaats in een activiteitenplan. Binnen de Wet natuurbescherming is het vereist dat de werkzaamheden plaats vinden onder begeleiding van een ecologisch deskundige. Deze geeft, in overleg met de opdrachtgever, aan waar zich geschikte locaties bevinden voor het plaatsen van alternatieve voorzieningen. Tevens adviseert deze in eventuele maatregelen die nodig zijn voor aanvang of tijdens het project. Hierbij moet gedacht worden aan de planning van het werk, bijvoorbeeld om kwetsbare periodes te ontzien en om rekening te houden met de gewenningstijd die nodig is voor alternatieve verblijfplaatsen. Ook de bebouwing en opgaand groen voorafgaand aan de werkzaamheden ongeschikt te worden gemaakt voor boerenzwaluwen, egels, huismussen en vleermuizen. Dit mag pas na ontvangst van de ontheffing.

De daken van de woonboerderij en het opgaand groen is in het broedseizoen tevens geschikt als broedlocatie voor diverse (niet jaarrond beschermde) vogelsoorten. Alle in gebruik zijnde nesten zijn beschermd. Geadviseerd wordt om geen werkzaamheden uit te voeren binnen het broedseizoen, zodat geen sprake is overtreding van de Wet natuurbescherming ten aanzien van broedvogels. Voor het broedseizoen wordt geen standaard periode gehanteerd, van belang is of er een broedgeval aanwezig is. Globaal loopt het broedseizoen van vogels van 1 maart tot 1 september. Dit is echter afhankelijk van de soort en van de klimatologische omstandigheden. Indien de werkzaamheden binnen het broedseizoen plaatsvinden wordt geadviseerd potentiële nestlocaties voor het broedseizoen ongeschikt te maken voor vogels. Ook kan ervoor worden gekozen de werkzaamheden voor het broedseizoen op te starten en continue door te werken.

Wanneer de werkzaamheden in het broedseizoen worden opgestart en de locaties niet van te voren ongeschikt gemaakt kunnen worden, moet de locatie voorafgaand aan de werkzaamheden worden vrijgegeven door een ervaren ecooloog. Indien bij de controle in gebruik zijnde nesten van vogels, of in aanbouw zijnde nesten worden aangetroffen moet een zorgvuldige werkwijze worden bepaald of dienen de werkzaamheden worden uitgesteld tot het nest niet meer in gebruik is.

5.2.3 Advies

Bij de voorgenomen herontwikkeling van het plangebied is er mogelijkheid om omstandigheden voor een verbeterde biodiversiteit te creëren. Het plangebied kan naast het natuur inclusief bouwen voor reeds aanwezige fauna, eveneens in andere flora en faunasoorten ontwikkeld worden. Er kan gedacht worden aan:

- Het ontwerpen van een natuurinclusieve wadi in het centrum van het plangebied, waarbij bomen worden langs de oevers worden geplant en diverse waterplanten en nectarplanten worden ingezaaid.
- De omheining van het plangebied kan door dichte hagen worden afgeschermd, hetgeen beschutting biedt voor egels en diverse vogelsoorten.
- De groenperken in het zuidwesten van het plangebied kunnen worden ingezaaid met wilde planten. Op deze groenperken kunnen insectenhôtels geplaatst worden, hetgeen een gunstig effect heeft op het voedselaanbod voor veel insect etende soorten.

5.2.4 Zorgplicht

Wij merken op dat te allen tijde de zorgplicht blijft gelden. Deze zorgplicht houdt in dat nadelige gevolgen voor flora en fauna zoveel mogelijk moeten worden voorkomen. De zorgplicht geldt voor alle planten en dieren, beschermd of niet.

5.3 Verantwoording

De initiatiefnemer of opdrachtgever is verantwoordelijk voor het gebruik van de rapportage. Eco Reest aanvaardt dan ook geen aansprakelijkheid voor de inhoud, interpretaties of conclusies, indien gebruik wordt gemaakt van deelaspecten van deze rapportage, zonder verwijzing naar de volledige rapportage. Bovendien aanvaardt Eco Reest geen aansprakelijkheid voor kosten en vertraging die optreden als gevolg van het voorkomen van beschermde flora en fauna.

Eco Reest BV

LITERATUURLIJST

Boeken / documenten

BIJ12 (2017). Kennisdocument Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*. Versie 1.0, juli 2017

BIJ12 (2017). Kennisdocument Gewone grootoorvleermuis *Plecotus auritus*. Versie 1.0, juli 2017

BIJ12 (2017). Kennisdocument Huismus *Passer domesticus*. Versie 1.0, juli 2017

Broekhuizen, S., Spoelstra, K., Thissen, J.B.M., Canters, K.J. & Buys, J.C. (2016). *Atlas van de Nederlandse zoogdieren*. – Natuur van Nederland 12. Naturalis Biodiversity Center & EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden. Leiden

Dietz, C., O. von Helversen, D. Nill (2011): *Vleermuizen; Alle soorten van Europa en noordwest-Afrika*, De Fontein / Tirion Uitgevers B.V., Utrecht

Netwerk Groene Bureaus, werkgroep 'Standaarden en protocollen' (2017). Soortinventarisatieprotocollen in het kader van de Wet natuurbescherming, versie juli 2017

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. Soortenstandaard Huismus, versie 2.0., december 2014

Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereniging (2017) Vleermuisprotocol 2017, maart 2017

Websites

www.BIJ12.nl

www.NDFF.nl¹

www.natuurloket.nl

www.soortenbank.nl

www.sovon.nl

www.vleermuis.net

www.vleermuizenindestad.nl

www.zoogdierenatlas.nl

www.zoogdiervereniging.nl

¹ In dit rapport worden gegevens gebruikt welke (deels) afkomstig zijn uit de NDFF. Deze mag niet zonder toestemming van BIJ12 worden verstrekt aan derden of op enige andere wijze openbaar gemaakt worden.

BIJLAGE 1

NADERE INFORMATIE WETGEVING

Natuurwetgeving

In Nederland is de bescherming van soorten sinds 1 januari 2017 geregeld in de Wet natuurbescherming.

De Wet natuurbescherming gaat uit van het 'nee, tenzij'-principe. Dit betekent dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten in principe verboden zijn. Van dit verbod kan onder voorwaarden worden afgeweken met een ontheffing of een vrijstelling. Binnen de Wet natuurbescherming wordt bij ruimtelijke ingrepen onderscheid gemaakt tussen Europees beschermde soorten (artikel 3.5 soorten) en nationaal beschermde soorten (artikel 3.10 soorten). De lijst Europees beschermde soorten bestaat uit soorten die genoemd zijn in:

- Habitat Richtlijn bijlage IV onderdeel a
- Bijlage 2 verdrag van Bern
- Bijlage 1 verdrag van Bonn

Vogels

Ten aanzien van vogels is in artikel 3.1 van de Wet natuurbescherming het volgende opgenomen:

- Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.
- Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
- Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te rapen en deze onder zich te hebben.
- Het is verboden vogels als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn opzettelijk te storen.

Verstoren mag wel indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. Bovenstaande houdt in dat de nesten van alle inheemse soorten tijdens het broedseizoen zijn beschermd. Voor het verstoren van broedende vogels is een ontheffing nodig. Net als onder de Flora- en faunawet, zijn nestplaatsen van een aantal vogelsoorten jaarrond beschermd (mits niet definitief verlaten). Het betreft nesten van de boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespandief en zwarte wouw.

Overige Europees beschermde soorten

Voor overige Europees beschermde soorten (uit bijlage IV, onderdeel a van de Habitatrichtlijn) is artikel 3.5 van toepassing. Volgens dit artikel is het verboden Europees beschermde soorten:

- opzettelijk te doden of te vangen;
- opzettelijk te verstoren;
- eieren opzettelijk te vernielen of te rapen;
- voortplantingsplaatsen of rustplaatsen te beschadigen of te vernielen;
- planten opzettelijk te plukken, te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Overige nationaal beschermde soorten

In de Wet natuurbescherming is een lijst met nationaal beschermde soorten opgenomen. Hierop is artikel 3.10 van deze wet van toepassing. Artikel 3.10 van de Wet natuurbescherming houdt in dat het verboden is nationaal beschermde soorten:

- opzettelijk te doden of te vangen;
- voortplantingsplaatsen of rustplaatsen te beschadigen of te vernielen;
- planten opzettelijk te plukken, te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Provincies beslissen zelf voor welke soorten van deze lijst een vrijstelling geldt.

De provincie waar de ingreep plaatsvindt is in de meeste gevallen het bevoegd gezag.